

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ткачик Л.П., Глемба К.С.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті розроблені пропозиції щодо вдосконалення управління фінансовими ресурсами вітчизняними суб'єктами господарювання на основі зарубіжного досвіду формування і використання фінансових ресурсів підприємства. Розкрито переваги та недоліки використання позикового капіталу зарубіжними суб'єктами господарювання. Обґрунтовано необхідність планування на підприємстві як способу ефективного використання фінансових ресурсів.

Ключові слова: фінансові ресурси, капітал, позиковий капітал, боргове зобов'язання, фінансове планування.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання дуже часто спостерігається нестача фінансових ресурсів у багатьох вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності. Це пов'язано з утратою підприємствами власних ресурсів у результаті їх збиткової діяльності; зростанням у країні інфляції; недосконалістю оподаткування, що супроводжується іммобілізацією фінансових ресурсів; високою вартістю залучених позикових коштів тощо. Нестача фінансових ресурсів впливає на виробничо-господарську діяльність підприємств, сприяє появі і зростанню боргів перед іншими господарюючими суб'єктами (невиконані контракти), державою (податкова заборгованість), співробітниками (заробітна плата). Це зменшує фінансування подальшого розвитку підприємств, знижує надходження податкових платежів до держави. У цих умовах важливе значення для бізнесу набуває формування достатніх фінансових ресурсів підприємства та вдосконалення механізмів управління ними. Для розробки пропозицій щодо вдосконалення управління фінансовими ресурсами, важливим є вивчення передового зарубіжного досвіду у формуванні та використанні фінансових ресурсів підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємства висвітлюють у своїх працях багато українських та зарубіжних вчених, зокрема Д. Аллахвердіана, І. Аветисяна, Г. Базарова, Т. Безбородова, М. Бердар, М. Білик, А. Бірман, І. Бланк, Ю. Брікхем, Л. Бурак, Д. Ванькович, О. Василик, О. Вилкова, Є. Вознесенський, М. Волуйський, В. Галан, А. Даниленко, С. Джерелейко, Л. Дробозінова, В. Дьяченко, П. Жевтяка, А. Загородній, Б. Колласа, Р. Корнеєвої, Л. Ляндю, В. Сенчагов, С. Огородник, В. Опарін, Л. Павлова, В. Павлов, К. Павлюк, В. Пансков, А. Поддєрьогін, В. Радіонова, О. Романенко, В. Сенчагов, М. Ткачук, В. Федосов, Н. Хрущ. Наукові дослідження, що сприяють створенню ефективної системи управління процесами формування та використання фінансових ресурсів підприємства, є одним з пріоритетних, і вимагають подальшого теоретичного та практичного обґрунтування [1].

Мета статті: дослідити міжнародну практику управління фінансовими ресурсами підприємства та обґрунтувати перспективи використання її українськими суб'єктами господарювання.

Виклад основного матеріалу. Управління фінансовими ресурсами підприємства по суті можна

порівнювати з управлінням фінансовою діяльністю, яке за думкою французького вченого Б. Колласа [2], має собі на меті, з однієї сторони, регулярно забезпечувати підприємство засобами, які призначені для його раціонального оснащення і нормальної поточної господарської діяльності, надаючи йому ці засоби в необхідний час з мінімальними витратами і без втрати для незалежності підприємства по відношенню до третіх осіб і його можливій комерційній діяльності, а з іншої – контролювати перш за все раціональне використання фінансових ресурсів і рентабельність операцій для чого ці ресурси були призначені.

Ще один вчений, який спеціалізується на фінансовому менеджменті, Брікхем Юджин [3], стверджує, що першочерговою задачею фінансового менеджменту є планування залучення і використання ресурсів з метою максимізації вартості фірми, іншими словами – прийняття такого рішення про вибір джерел фінансових ресурсів та їх використання. Тобто, якщо фірма розвивається, то їй потрібен капітал і цей капітал можна одержати за рахунок боргового зобов'язання, або маржі (акціонерного капіталу). Боргове зобов'язання – це зобов'язання позичальника перед кредитором за кредитом, що виникло внаслідок випуску і розміщення боргових цінних паперів та/або укладання кредитних договорів.

Боргове зобов'язання має свої переваги. Його власники одержують дохід у вигляді відсотків за позику, а утримувачі боргового зобов'язання, використовуючи позиковий капітал, одержують прибуток. Тому акціонери не повинні користуватися власними доходами, якщо справа успішно розвивається.

Політика управління фінансовими ресурсами включає компроміс між оцінкою ступеня ризику і оборотом. Використання значного боргового зобов'язання підвищує ризиковість потоку доходу фірми. Однак, коефіцієнт більш високого боргового зобов'язання в цілому веде до високого рівня обороту. Більш висока оцінка ризику зумовлює зниження ціни акції, однак очікуваний вищий рівень обороту підвищує її, тому оптимальна структура фінансових ресурсів встановлює баланс між оцінкою ступеня ризику і оборотом з тією метою, щоб максимально підвищити оцінку акції фірми.

Вивчаючи зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами підприємства, зокрема французьких, німецьких та англійських ком-

паній, можна виділити чотири основні фактори впливу на формування структури капіталу суб'єктів господарювання (рис. 1).

Ці положення значною мірою визначають базову структуру капіталу, однак, поточні умови його застосування можуть примусити фактичну структуру капіталу не співпадати з базовою.

Отже, фірма, чий товарний збут стабільний, може спокійно брати значніше боргове зобов'язання та нести вищі фіксовані витрати, ніж компанія із нестабільним збутом.

Фірми зарубіжних країн, наприклад Англії, чий активи співпадають (підходять) за безпекою кредитів, мають тенденцію використовувати боргове зобов'язання досить інтенсивно. Активи, які можуть бути використані у різному бізнесі, дають добре додаткове забезпечення, в той час як вузько цільові активи його не дають. Таким чином, високорозвинені компанії є, звичайно, кредитоздатнішими і значною мірою використовують кредит, тоді як компанії, що включені в технологічні дослідження, використовують боргове зобов'язання меншою мірою.

Часто спостерігається, що фірми із дуже невеликими коефіцієнтами обігу використовують відносно невелике боргове зобов'язання. Хоча теоретично обґрунтування цього факту немає, одне практичне пояснення існує. Міситься воно в тому, що дуже прибуткові фірми, такі як Intel, Microsoft, Coca-Cola просто не потребують такого великого фінансування боргового зобов'язання. Їх високі коефіцієнти обігу дозволяють їм здійснювати найбільше з необхідних їм фінансувань за рахунок збереженого прибутку.

Відсотковий прибуток являє собою витрати і відрахування, які є найціннішими для фірми із високими податковими коефіцієнтами. Отже, чим вищий корпоративний податковий коефіцієнт фірми, тим більша перевага боргового зобов'язання.

Порівняно з акцією вплив боргового зобов'язання на стан менеджменту може докорінно змінювати структуру капіталу. Якщо менеджер має в цей час контроль над голосуванням (більше 50% акцій), але не знаходить можливостей, щоб скуповувати їх далі, він може вибрати боргове зобов'язання для нових фінансувань. З іншого боку, менеджер може вирішити використати маржу, якщо фінансова ситуація фірми є настільки слабкою, що використання боргового зобов'язання могло б піддати її серйозному ризику його невиконання, тому що, якщо фірма потрапляє в скрутне становище, менеджери змушені будуть залишити свої робочі місця. Однак, коли використовується занадто мале боргове зобов'язання, посилюється ризик поглинання фірми. Керівництво її поставлене в ситуацію, в якій можливе використання або боргового зобов'язання, або маржі, тому що тип капіталу, який найбільше захищає фірму, буде змінюватись від ситуації до ситуації. В іншому випадку, якщо менеджмент є зовсім ненадійним, необхідні істотні зміни в керуванні фірмою.

Поки що ніхто не може довести, що яка-небудь структура капіталу веде до вищих цін акцій, ніж інша, менеджер може мати свою особисту думку про структуру капіталу. Деякі види менеджменту мають тенденцію бути консервативнішими, ніж інші, тобто, використовувати менше боргове зобов'язання, ніж середня фірма в своїй індустрії. Водночас агресивні види менеджменту використовують більше боргове зобов'язання з метою збільшення прибутку. В більшості випадків корпорація обговорює свою структуру капіталу із кредиторами та оціночними агентствами і прислухаються до їх порад. Також, обставини ринку акцій та облігацій відчують і довго- і короткострокові зміни, які можуть суттєво вплинути на оптимальну структуру капіталу фірми. Внутрішня структура фірми може також мати відношення до базової структури капіталу.

Таким чином, при формуванні фінансових ресурсів зарубіжні фірми створюють оптимальну структуру капіталу фірми, яка виражає собою поєднання боргового зобов'язання і маржі, яка максимізує ціну акції фірми. У будь-який момент менеджер фірми має особливу базову структуру капіталу – ймовірно оптимальну структуру, хоча ця ціль може змінюватись з часом.

У вітчизняній практиці проблеми формування оптимальної структури капіталу пов'язані із впливом таких несприятливих факторів, як низький рівень кваліфікації фінансового менеджменту, надзвичайно ризикова політика формування активів та пасивів підприємств, труднощі із залученням зовнішніх джерел фінансування, дефіцит внутрішніх джерел фінансування, високий рівень кредиторської заборгованості в структурі джерел фінансування.

Поліпшення даної ситуації можливе за умови розширення можливостей для українських суб'єктів господарювання отримання кредитів

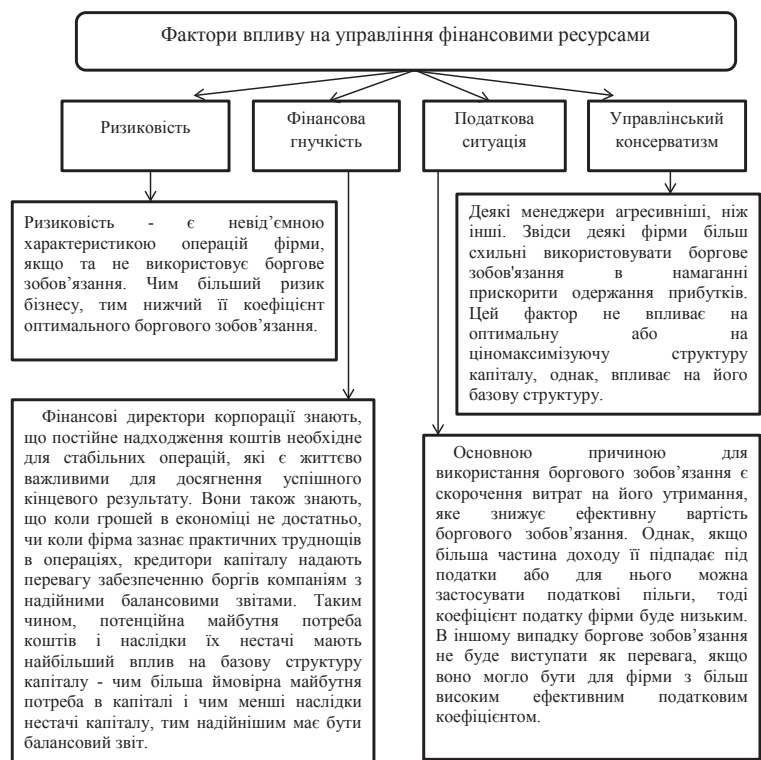

Рис. 1. Фактори впливу на управління фінансовими ресурсами

за рахунок зниження вартості банківських кредитів і спрощення процедури їх отримання, та покращення фінансово-економічного стану підприємства, яке має супроводжуватися державною підтримкою розвитку підприємницької діяльності через надання різного роду пільг і гарантій, а також створення фінансової інфраструктури для такого розвитку. Що стосується внутрішніх заходів на підприємстві, які сприятимуть підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами, то можна виділити розробку якісно нових підходів до організації роботи фінансових служб саме у сфері фінансування; сконцентрованість фінансових служб на пошуку можливих внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інвестиційних проектів, операційної діяльності та способів їх найбільш «сприятливого» залучення;

Водночас, найвагомим заходом, який всебічно впливає на формування системи цільових показників ефективності використання фінансових ресурсів є планування. Для ефективного використання фінансових ресурсів слід займатися плануванням. В Україні, як і в інших країнах СНД, планування почали активно замінювати прогнозуванням, тобто встановлювати показники-орієнтири, необов'язкові для виконання. Поряд з процесом прогнозування застосовується індикативне планування, тобто система необов'язкових для підприємства в ринкових умовах рекомендацій, а також зкоординованих і взаємозв'язаних засобів непрямого впливу: норм і нормативів, податків і податкових пільг, бюджетних асигнувань і дотацій, кредитів і кредитних пільг, цін, квот, ліцензій, цінних паперів тощо. Світовий досвід розвинених країн підтверджує тезу про те, що планування можна замінити прогнозуванням лише в умовах країни, в якій успішно функціонує економіка і загальний економічний стан стабільний. Якщо економіка в кризі, з якої необхідно вийти, то одним із головних шляхів є застосування планування. Це підтверджує досвід розвинутих країн Латинської Америки, Південної Кореї, Тайланду, Тайваню та інших. Зарубіжні економісти вважають, що розробка як короткострокових, так і довгострокових планів є одним із умов ефективної діяльності підприємств. Так, М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедуорі стверджують: «один із найбільш важливих уроків японського успіху у тому, що неможливо добитися високої продуктивності праці при спонтанній, імпульсивній реакції на будь-які проблеми, що виникають. Керівництво повинно забезпечувати продуктивність за допомогою планування...» і далі «...необхідність обліку довгострокової перспективи пронизує весь процес планування зверху до низу. Перспективні довготермінові стратегічні плани необхідно всестороннє підкріплювати

короткостроковими планами...» [4]. Інші автори, наприклад С. Паркінсон і М. Рустомджи, наголошують на тому, що: «якщо у організації немає плану чи бюджету для всього, що вона робить, то результатами будуть фінансові втрати і безлад... щоб ми не робили, завжди потрібно спочатку скласти план, потім подивитись наскільки результати відповідають плану» [4].

Фінансове планування є процесом розробки системи фінансових планів і планових (нормативних) показників по забезпеченню розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами і підвищенню ефективності його фінансової діяльності в майбутньому періоді. Э. Хелферт відзначає, що за допомогою планування фінансів менеджер визначає, якою стане в майбутньому діяльність підприємства залежно від очікуваного економічного, конкурентного, технічного і правового середовища. Розробка фінансового плану пов'язана з визначенням витрат на продукцію, що реалізовується, виручки від реалізації, грошових накопичень, амортизації, обсягу і джерел фінансування, намічених на планований період інвестицій, потреби в оборотних коштах і джерелах її покриття, розподілі і використанні прибутків, взаємин з бюджетом, банками.

Досвід роботи підприємств Франції, Німеччини та Англії показує, що найбільш ефективно використання фінансових ресурсів отримують там, де організований чіткий облік і постійний контроль не в кінці року, а систематично протягом року за їх використанням. Без налагодження належним чином кількісного обліку економічні показники втрачають свою об'єктивну основу та економічне значення, перестають бути важелями управління. Контроль лише за річними даними недостатній, несвоєчасний і мало ефективний, оскільки не дає можливості виправити помилки, які мали місце протягом року.

Висновок. Отже, фірми зарубіжних країн, таких як: Франція, Німеччина та Англія використовують різні способи поліпшення управління фінансовими ресурсами. Щодо формування фінансових ресурсів, то за кордоном притримуються принципу, що фірмам, які розвиваються потрібен капітал, який можна отримати за рахунок боргового зобов'язання. Одним із найважливіших його переваг є те, що його власники отримують дохід, відсоток, який і допоможе розвиватися фірмі в майбутньому. Найвагомим заходом, який допоможе ефективно використовувати фінансові ресурси – є планування. Найбільш ефективно використання фінансових ресурсів отримують там, де організований чіткий облік та постійний контроль. Ці способи, на нашу думку, є доцільними для використання в нашій країні.

Список літератури:

1. Мескон М. Х., Альберт М., Хедуорі Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
2. Москаленко В. П. и др. Управление эффективностью производства на базе стандартизации. – К.: Техника, 1986. – 71 с.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI, [Електронний ресурс] – [Режим доступу]: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/TM042985.html
4. Балабанов И. Т. Анализ и планирование финансов – М.: Финансы и статистика, 1998. – С. 48.
5. Ефимова О. В. Финансовый анализ. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Бухгалтерский учет, 1998. – С. 3.
6. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва / Дем'яненко М. Я., Алексійчук В. М., Борщ А. Г. та ін.; За ред М. Я. Дем'яненка – К.: ІАЕ УААН, 2002 – 645 с.
7. Стецюк П. А. Економічна суть фінансових ресурсів //Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 129-144.

Ткачук Л.П., Глемба Е.С.

Львовского национального университета имени Ивана Франко

ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РЕСУРСАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

В статье разработаны предложения по совершенствованию управления финансовыми ресурсами отечественными субъектами хозяйствования на основе зарубежного опыта формирования и использования финансовых ресурсов предприятия. Раскрыты преимущества и недостатки использования заемного капитала субъектами хозяйствования. Обоснована необходимость планирования на предприятии как способа эффективного использования финансовых ресурсов.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, капитал, заемный капитал, долговое обязательство, финансовое планирование.

Tkachyk L.P., Hlemba K.S.

Lviv National University named after Ivan Franko

SEPARATE ASPECTS OF INTERNATIONAL PRACTICE MANAGEMENT OF FINANCIAL RESOURCES OF ENTERPRISE

Summary

The article elaborated proposals to improve the financial management of national economic entities from foreign experience in the formation and use of financial resources. Reveals the advantages and disadvantages of leverage entities. The necessity of planning at the enterprise as a way of effective use of financial resources.

Keywords: financial resources, capital, loan capital, debt, financial planning.

УДК 336.532

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

Трайтлі В.Ю.

Державна фінансова інспекція України

У статті проаналізовано та узагальнено особливості міжнародних підходів до побудови системи контролю якості державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм. Запропоновано шляхи розвитку такої системи в Україні та виокремлено основні її елементи, принципи та суб'єкти.

Ключові слова: державний фінансовий аудит, державний фінансовий аудит виконання бюджетних програм, система контролю якості державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм.

Постановка проблеми. Євроінтеграційний курс України активізував не лише проблему необхідності модернізації та розвитку системи державного управління, а також системи державного фінансового контролю (аудиту) за процесом управління та використання бюджетних ресурсів при реалізації бюджетних програм шляхом підвищення та забезпечення якості організації та функціонування державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм (далі – аудит бюджетних програм, ДФАВБП). Адже, важливим інструментом державного фінансового аудиту (далі – аудит), що дає змогу комплексно оцінити економічність, ефективність та законність управління бюджетними ресурсами в процесі реалізації бюджетних програм на сьогодні є аудит бюджетних програм. Проте, варто

зауважити, що наскільки аудит бюджетних програм буде ефективним та дієвим інструментом оцінки використання бюджетних ресурсів безпосередньо залежить від якості його забезпечення, процесу, організації та функціонування контролюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню покращення якості забезпечення, організації та здійснення аудиту бюджетних програм, зокрема його стандартизації та імплементації кращої міжнародної практики приділяли увагу в своїх працях Немченко В.В., Пожар Т.О., Рубан Н.І., Федченко Т.В, та інші. Проте, цінуючи вклад зазначених дослідників, доцільно зауважити, що сьогодні питання механізму проведення контролю якості аудиту бюджетних програм залишилось не розкритим та дискусійним. Так,